

Nawoord

Al Qaida heeft tientallen Amerikaanse Stinger-raketwerpers in bezit. Die zijn door de VS zelf geleverd aan Afghaanse anti-Sovjet-rebellen tijdens de oorlog in Afghanistan in de jaren tachtig.

Washington houdt er serieus rekening mee dat terroristen trachten met draagbare lanceerinstallaties vliegtuigen te bestoken. De bekendste wapens in deze categorie zijn de Amerikaanse Stinger en de Russische SA-7. Zij zijn op de zwarte markt voor minder dan vijfduizend euro te koop.

De Igla luchtdoelraket is de Russische tegenhanger van de Amerikaanse Stinger. Het 18,5 kilo wegende wapen heeft een bereik van 5200 meter tot een maximale hoogte van 3500 meter en wordt vanaf de schouder afgevuurd.

Warmtezoekende infrarood-sensoren brengen de raket naar zijn doel. Het wapen is zowel bij legers, rebellen als terroristen geliefd omdat het redelijk trefzeker is, makkelijk te verstoppen (in een golf tas bijvoorbeeld) en na enige oefening binnen 15 seconden kan worden afgevuurd.

De Amerikanen hebben krachtig gewaarschuwd tegen het gebruik door terroristen van de raketten die ze zelf in de jaren tachtig aan Bin Ladens beweging in Afghanistan hebben gestuurd.

Enkele citaten uit Nederlandse kranten uit augustus 2003 over het gevaar van hittezoekende raketten, die met een raketwerper vanaf de schouder kunnen worden afgevuurd. De schrik zit er behoorlijk in. Deze raketwerpers kunnen de komende jaren wel eens de terroristenwapens par excellence worden, zo luidt de algemene inschatting. Het gevaar ervan is veel groter dan van de veelbesproken aanvallen met biologische wapens of een vuile nucleaire bom, concludeert *de Volkskrant*.

De internationale wapenhandel en zeker de westerse – komt maar af en toe in een negatief daglicht te staan. Vooral als de verhandelde wapens zich ineens tegen de leveranciers zelf blijken te keren. Als ze onze militairen en burgers bedreigen of zelfs doden. Dan is dit soort handel ineens verwerpelijk en ontstaat er verontwaardiging en commotie. Als diezelfde of andere wapens uit het westen op grote schaal mensen bedreigen en dodelijke (burger)-slachtoffers maken in landen als Indonesië of de Palestijnse gebieden, dan is

er heel wat minder opwinding over die wapenhandel. Dan lees je er zelden over. Dan is de houding ineens totaal anders. Dan is het gewoon handel. Een respectabele bezigheid; vrije handel daar draait onze economie immers op.

Over dit soort zaken handelt dit boek van Martin Broek en Frank Slijper. Bijvoorbeeld over de wapenelektronica die door het Hengelose bedrijf HSA (nu Thales) is geleverd voor patrouilleschepen van de Indonesische marine. Een foto van zo'n patrouilleschip prijkte op 23 mei 2003 ineens op de voorpagina van *NRC Handelsblad*. Daarop is te zien hoe het schip met de Nederlandse wapensystemen wordt ingezet bij de strafexpeditie van het Indonesische leger op Atjeh, waarbij op grove wijze de mensenrechten worden geschonden.

De levering van deze HSA-wapenproducten aan Indonesië zijn jarenlang punt van discussie geweest. De vrees dat ze daadwerkelijk zouden worden ingezet bij schendingen van mensenrechten, werd door de regering weggevuurd en de leverantie ging uiteindelijk door. Nu blijkt uit de foto voorop de *NRC* dat die vrees toch bewaarheid is geworden.

De schrijvers van dit boek volgen de Nederlandse wapenhandel en de leveranties van Nederlandse wapens aan de Derde Wereld al jaren. Ze zijn daarin vasthoudend als terriërs. Zelfs tegen de tijdgeest in, want je druk maken over zoiets als wapenhandel wordt tegenwoordig al snel afgedaan als ouderwets. Maar ouderwets of niet, dit soort inspanningen hebben soms wel degelijk effect. Vasthoudend spitwerk heeft er bijvoorbeeld toe geleid dat de Tweede Kamer de regering dwong het wapenembargo tegen India en Pakistan te handhaven. Maar ondanks dit soort succesjes, moeten onderzoekers naar wapenhandel beschikken over een lange adem. Want ze ondervinden veel tegenwerking. Wapenhandel geniet actieve bescherming tegen kritische blikken.

Als freelance journalist ondervond ik in de jaren tachtig zelf aan den lijve hoever die bescherming gaat. Bescherming waarbij inlichtingendiensten niet worden ingezet om proliferatie (verspreiding van gevaarlijke wapensystemen) te voorkomen, maar juist om die te bevorderen.

In het Brusselse Heizelpark was toen in een tentoonstellingsgebouw een grote wapenbeurs georganiseerd. De industrie probeerde daar moderne wapensystemen te slijten, speciaal gericht op krijgsmachten uit Derde Wereldlanden. De tentoonstelling was omringd door een grote politiemacht.

Samen met een groep mensen die tegen de wapenbeurs wilden proteste-

ren, werd ik als journalist bij het binnengaan van het gebouw opgepakt, ook al beschikte ik over een geldig toegangsbewijs. Vervolgens werd ik opgesloten in een Brussels cellencomplex en na 24 uur door de Rijkswacht geboeid afgevoerd en de grens overgezet als ongewenst vreemdeling die de veiligheid van de Belgische staat in gevaar zou hebben gebracht.

Ik ging in beroep tegen mijn uitzetting bij de Belgische Raad van State. Die beroepsprocedure sleepte zich jaren voort maar leverde uiteindelijk toch iets op. Op de eerste plaats de uitspraak van de Raad van State dat ik ten onrechte was uitgewezen. En op de tweede plaats werd duidelijk wat er zich achter de schermen had afgespeeld. Niet de Belgische politie was in deze zaak de tegenpartij maar de Belgische Staatsveiligheidsdienst. En die was door zijn Nederlandse zusje, de BVD, gealarmeerd dat ik deel zou uitmaken van een groep zeer gevaarlijke activisten die zich bij wapenbeurzen in andere landen al eerder zeer gevaarlijk hadden gedragen.

Gevaarlijk waren in de ogen van deze geheime diensten dus niet de moderne wapens die hun weg moesten vinden naar de Derde Wereld. Gevaarlijk waren mensen die daar kritiek op hadden of daar meer over wilden weten.

Als journalist stuitte ik bij onderzoek naar de Nederlandse wapenhandel voortdurend op de hypocrisie van het Nederlandse wapenexportbeleid. Aan exporten van wapens stelt de Nederlandse overheid beperkende voorwaarden. O.a. dat Nederland geen wapens levert aan landen die in oorlog zijn. Maar tegelijkertijd worden niet alle wapensystemen als wapens aangemerkt. *Dual use*-goederen heten ze dan – ook civiel toepasbaar –, ook al zijn ze overduidelijk voor militaire doeleinden gebouwd.

Ik werd daarmee op schokkende wijze geconfronteerd toen ik onderzoek deed naar de leverantie van schepen aan Iran door de scheepswerf Damen. Bij een bezoek aan de scheepswerf in Hardinxveld-Giessendam om de directeur te interviewen liep ik daar plotseling officieren van de Iraanse marine tegen het lijf. Die kregen op de werf heel openlijk een training om met de schepen te leren omgaan.

Volgens de Nederlandse regering was er niets aan de hand met deze leverantie. Want de schepen waren *dual use*. Toch was de klant wel de Iraanse marine en was op dat moment al enkele jaren een oorlog aan de gang tussen Iran en Irak. Die oorlog, die van 1980 tot 1988 zou duren, had toen al honderdduizenden slachtoffers geëist, onder andere door de inzet van gifgas. Eerder werd ik al eens geconfronteerd met Argentijnse officieren die bekend stonden als beulen van de militaire dictatuur in Argentinië. Zij kregen

een training in het opleidingscentrum van HSA in Hengelo om te leren omgaan met de verfijnde HSA-wapentechnologie.

Dit boek is niet geschreven om duidelijk te maken dat wapenhandel verwerpelijk is. Dit boek is bedoeld om informatie en feiten op een rij te zetten, die tot nu toe aan de openbaarheid zijn onttrokken. Dat is de reden waarom de redactie van *Argos* samen met de schrijvers van dit boek zijn begonnen aan de wob-procedure, die uiteindelijk 16 duizend pagina's aan documenten opleverde. Want verwerpelijk of niet: eerst zal duidelijk moeten zijn wat er gebeurt. Niet alleen met de wapenproductie en wapenhandel zelf, maar ook met de regels en systemen waarmee de overheid zegt deze activiteiten onder controle te willen houden. De mogelijkheden van het Nederlandse parlement om wapenexporten te controleren mogen de laatste jaren een heel klein beetje zijn verbeterd, wapenhandel is nog steeds een zeer schimmige *business* die de dood tot gevolg kan hebben.

GERARD LEGBEKE

EINDREDACTEUR ARGOS VPRO-RADIO